

Ю. А. Пасічник

Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

ПРОБЛЕМИ КОМПЕТЕНТНИХ ВИМІРЮВАНЬ В ОСВІТІ

У роботі обговорюються проблеми компетентнісного підходу у середній і вищій школах України.

Ключові слова. Професійна освіта, учитель фізики, компетентність.

Рівень фізичної освіти в Україні в значній мірі залежить від рівня компетентності студентів – майбутніх учителів фізики, які готуватимуть абітурієнтів університетів, технічних і політехнічних ВНЗів. Офіційний звіт про проведення зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) знань випускників загальноосвітніх навчальних закладів України в 2009 р. [1] показав не лише проблеми в освіті, що нагромадилися впродовж багатьох років, а й виявив позитивні тенденції, зокрема, у фізичній освіті.

Постановка проблеми. Міжнародний департамент стандартів навчання та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI) визначає поняття компетентності як *спроможність особистості кваліфіковано виконувати діяльність, завдання або роботу*. Воно включає набір знань, навичок та відносин, які дають змогу особистості ефективно виконувати діяльність або певні функції, що підлягають досягненню певних стандартів у галузі професії або виду діяльності. Адже тільки 40% успіху в діяльності забезпечуються знаннями (ЗУНами), а 60% – ризико виду набутих компетентностями.

У вищій освіті компетентнісний підхід активно впроваджується в практику роботи: розробляються стандарти на основі виділення компетенцій різного рівня (базових, ключових, спеціальних), визначаються стратегії навчання в умовах компетентнісного підходу (модульне навчання, метод кейсів, соціальна взаємодія, метод проектів, інтерактивні ігри, інструментально-логічний тренінг і т.д.). Компетентнісний підхід передбачає визначення цілей; відбір змісту; організацію освітнього процесу; вибір освітніх технологій; оцінку результатів роботи. Тривають дискусії щодо доцільності використання компетентнісного підходу в середній загальноосвітній школі.

Звичайно, що компетентнісний підхід більш правомірний у професійній підготовці, оскільки існує модель фахівця, у якій можна чітко виявити, які функції буде виконувати майбутній фахівець, і, відповідно, які завдання він повинен буде вміти вирішувати [наприклад, 2-5]. Так, допуск льотчика до штурвалу літака вимагає виконання чітких етапів підготовки. В середній загальноосвітній школі модель випускника до цього часу не узаконена, існують лише деякі її контури, визначені відповідними документами про школу. На жаль, заміна 10-тирічної школи на 12-тирічну (2000- 2010), а з 2010 р. на 11-річну тільки затрудняє розроблення моделі учня загальноосвітньої школи, тим більше, що іде мова про розробку нового змісту, програм, підручників тощо.

Аналіз актуальних досліджень. Основними методологічними принципами, якими визначалася робота з укладання тестів, стали відповідність тестів програмам зовнішнього незалежного оцінювання і забезпечення валідності, об'єктивності, надійності, точності тестових завдань. Основне призначення тесту з фізики, як стверджують автори цих тестів, – оцінити ступінь підготовленості випускників загальноосвітніх навчальних закладів з фізики з метою конкурсного відбору для навчання у вищих навчальних закладах, і цим привнесено багато позитивного. Наприклад, результати проведення зовнішнього незалежного оцінювання знань випускників загальноосвітніх навчальних закладів України в 2009 р. дають можливість виявити ті навчальні заклади, які ефективно готують учнів до вступу на фізико-математичні спеціальності університетів і технічних навчальних закладів. Так, Політехнічний ліцей НТУУ «КПІ», Київський військовий ліцей ім. Ів. Богуна, ліцеї «Наукова зміна», «Лідер», «Поділ» і «Інтелект» і ін. деякі спеціалізовані школи показали хороші результати з фізики, у них 80% учасників

тестування з фізики набрали від 160 до 200 балів. Ці результати корелюють з подібними з математики. Безперечно, що проведені Українським центром оцінювання якості освіти виміри знань випускників шкіл складають «освітню карту України–2009», зокрема, з фізики і математики. Але ще видно з цих результатів, що далеко не всі середні навчальні заклади високоякісно готують учня стати успішним абітурієнтом. Про проблеми сучасної освіти і науки говорив по радіо «Ера» колишній міністр освіти і науки України (МОН) С.М. Ніколаєнко 8 серпня 2010 р. Він сказав, що стан фізико-математичної підготовки у школах вкрай незадовільний, 30% учнів з фізики, і 40% з математики отримали двійки. Матеріально-технічна база і зміст знань шкіл, виховний процес у них застарілі, немає нових технологій. Інформатизація шкіл зупинена, 50% шкіл до цього часу не мають Інтернету. Тоді як можна користуватись тими базами знань (зокрема, електронних підручників), які виставлені на сайтах університетів і дослідницьких інститутів, і на сайті МОН? За таких умов у загальноосвітніх школах у 2010-2011 рр. реалізувати компетентнісний підхід на рівні Європи практично неможливо.

Вступ у Європейський освітній простір вимагає радикальної перебудови освіти з переходом на європейські освітні стандарти, з необхідністю створення нових програм, сучасної матеріально-технічної бази, відповідного переохочення батьків учнів і учителів. Тільки невеликий відсоток шкіл добре готує випускників. Результати незалежного тестування є приводом для обговорення стану освіти на Кабінеті міністрів і у Верховній Раді і прийняття радикальних заходів щодо стратегічного покращення забезпечення освіти і науки.

Мета даного повідомлення обговорити проблеми середньої і вищої школи у галузі підготовки учителів і фізико-технічних спеціалістів з фізико-математичних дисциплін, особливо, з фізики, із врахуванням компетентнісного підходу.

Виклад основного матеріалу. Порівняння даних ЗНО і успішності студентів, які поступили на 1 курс, не свідчать про успішне навчання їх на протязі 4-5 років. Не обговорюється питання, чи достатньо абітурієнтів для забезпечення науки і економіки України компетентними спеціалістами на найближчі 5-10 років. Значно перевищенні випуски юристів, економістів і інших «престижних» спеціальностей. Практична відсутність конкурсів на фізико-математичні спеціальності тепер створює проблеми підготовки компетентних спеціалістів у близьких галузях науки і техніки.

Завдання підготовки компетентного спеціаліста, зокрема, вчителя фізики, вимагає розв'язання багатьох проблем, зокрема, створення моделі учня і, відповідно, моделі вчителя фізики [2-5]. Адже задача вимірювання здатності абітурієнта вчитися поставлена досить некоректно.

1. Лише невелика кількість учнів знають, що вони хочуть стати учителями фізики. Тільки дійсне бажання стати спеціалістом у певній галузі являється рушійною силою, а значна кількість першокурсників ще не визначились, ким вони хочуть бути. Школа і шкільне життя далеко не часто орієнтує учня на вибір професії. То як виміряти це бажання вчитися певній спеціальності, зокрема, на вчителя фізики?

2. Кожен новий міністр освіти і науки говорить про необхідність підвищення якості навчання. В загальному випадку, якість – це ступінь задоволення споживача, його запитів і сподівань. Згідно з Документом ЮНЕСКО «Рейформа і розвиток вищої освіти», прийнятому у 1995 р., можна виділити три критерії освітньої діяльності, які найбільш суттєво характеризують якість вищої освіти. Перший критерій – *якість персоналу*, яка визначається ступенем ака-

демійної кваліфікації викладачів і наукових співробітників ВНЗів. Якість персоналу і якість освітянських програм разом з процесом викладання і наукових досліджень визначають академічну якість змісту навчання. Другим критерієм є **якість підготування студентів**, яка в обстановці «масовізації» вищої освіти може бути досягнута тільки при умові радикальної перебудови освітніх програм, подолання розриву між середньою і вищою освітою і підвищення ролі механізмів навчально-професійної орієнтації і мотивації молоді. Третім критерієм вважається – **якість інфраструктури** і «фізичного навчального середовища» вищих навчальних закладів, включаючи всі умови їх функціонування, включаючи навчально-наукові лабораторії, комп'ютерні мережі і сучасні бібліотеки. Ми знаємо, що ці критерії далеко не повністю задоволені.

В «Доповіді Президенту...» у 2008 р. [6] сказано: «забезпечення доступності та якості української освіти має стати пріоритетом державної політики України. Так, у країнах, які є світовими лідерами, найвигіднішими інвестиціями вважаються вкладення в так званий людський капітал, а перспективи економічного та соціального зростання справедливо пов'язуються з якістю освіти. Ті країни та суспільства, у яких дбають про майбутнє, активно вкладають гроші й зусилля саме в освіту та навчання, намагаються випередити час, адже за сучасних умов і знання, і технології стають застарілими надзвичайно швидко».

Нині сфера вищої освіти потребує подальших змін. Наприклад, мережа вищих навчальних закладів в Україні у 2008 р. на 46 млн. населення налічувала 1003 заклади всіх рівнів акредитації та форм власності, тоді як у розвинутих країнах із такою ж кількістю населення їх число не перевищує й сотні. За оцінками Міністерства освіти і науки України, самих лише закладів III–IV рівнів акредитації у нас – 351, а наукові дослідження проводяться лише в 164, причому, багато спеціальностей дублюється в такій кількості вищих навчальних закладів, після чого молоді спеціалісти не можуть працевлаштуватися. За відсотком приросту кількості випускників вищих навчальних закладів і кількості студентів на тисячу жителів Україна обігнала навіть найрозвиненіші країни світу. За витратами на освіту 1 студента Україна **вирзнілася найнижчими показниками** серед розвинених країн (< 2000 дол.) на рівні із Білоруссю та Молдовою [7]. Для педагогічних університетів України витрати на студента у 6-8 раз менші. Настав час забезпечити відповідність мережі вищих навчальних закладів, критерієм якої має бути наукова складова, потребам економіки і суспільства.

Міністр освіти і науки Дмитро Табачник на підсумковій колегії МОН [8] у доповіді відмічав необхідність відповідності вітчизняної освіти світовим стандартам і вимогам з метою «надання знань, навичок і компетенцій, необхідних для відповідальних громадян, які знають свої права й обов'язки, здатні до успішної економічної діяльності». Але за який час можна задовольнити європейські стандарти і критерії ЮНЕСКО, коли останні роки, включаючи 2010, навіть залишається проблема забезпечення підручниками?

3. Вищі навчальні заклади України мають затверджені програми курсів, зміст яких науково не узгоджений з часом на вивчення того чи іншого курсу (наприклад, курс загальної фізики). Так, у технічних ВНЗах дається тільки 100-200 годин на цей курс. При збільшенні кількості студентів у ВНЗах зменшується кількість годин без достатніх науково-методичних обґрунтувань і перероблення програм курсів зі збільшенням кількості студентів на одного викладача до 18. Але слід враховувати, що кращі університети світу мають не середні 13-16 студентів на викладача, а 5-8.

4. Компетентність вчителя фізики залежить від навичок його працювати на сучасній фізичній матеріальній базі (лабораторно-науковий практикум, наукові лабораторії, демонстраційні експерименти, швидкісний Інтернет, мультимедійні технології і ін.). Про слабу забезпеченість загальноосвітньої і вищої шкіл говорять звіти міністрів МОН останні роки. Українська освіта тільки починає оперувати поняттям компетентності в тому значенні, яке пропонується європейськими країнами. І хоча в проєкті нових освітніх

стандартів є спроби закласти досягнення учнями компетентностей в основу освітніх галузей, на сьогодні ще відсутній системний та взаємопогоджений підхід до систематизації поняття компетентності й ключових компетентностей, що необхідно для забезпечення інтеграції української освіти в загальносвіттові процеси.

5. У сучасному суспільстві наука і освіта нерозривні із бізнесом. В Україні до цього часу відсутня реалізація зв'язку згідно з «кластерами Портера» освіта – наука – бізнес. Метою стратегії розвитку інтелектуального потенціалу України є створення сприятливих умов для розвитку інтелектуального потенціалу нації як основи створення сучасної конкурентоздатної Української Держави для забезпечення зростаючих інтелектуальних потреб особистості і українського суспільства з метою реагування на процеси глобалізації та європейської інтеграції України. Професор Гарвардської школи бізнесу Майкл Портер консультував Росію у галузі конкурентоспроможності економіки Росії. Професор М. Портер показав, що продуктивність у російській економіці усе ще низька в порівнянні з іншими країнами, інвестиції в основні засоби виробництва малі, устаткування на російських підприємствах старіє, а інвестиції не забезпечують його відновлення. Є невідповідність між кваліфікацією і навичками й вимогами технологій, недостатньо багато уваги приділяється науководслідним і конструкторським розробкам, інноваційній діяльності в цілому. У корпоративному секторі в основному все обмежується купівлею – продажем, а не підвищенням конкурентоспроможності, продуктивності, або якості. Подібні висновки можна застосувати і до України, особливо, в науці і освіті, які поки слабо зв'язані з бізнесом, який в цілому неконкурентоспроможний.

6. Між вищою освітою й реальним життям необхідно сформувати певну інформаційну систему, свого роду когнітивну інфраструктуру освіти, яка й буде забезпечувати трансляцію професійно значимого знання в систему освіти. Результатом такого підходу ставиться формування сучасних дослідних університетів, як центрів інтелектуальних технологій, здатних впливати на промисловість і розвиток нових перспективних її галузей у цілому. Сучасна вища професійна освіта орієнтується не тільки на традиційні цінності науки, але й цінності інтегрального синтезу різних галузей знань, цінності інноваційні як перспективні в одержанні і розвитку нових знань.

Під інноваційною вищою освітою стає необхідним розуміння освіти, засноване на нових знаннях і інноваційній динаміці. При цьому нові знання – це наукові знання, отримані засобами винахідництва, інтегрального синтезу, мистецтва й ін. За європейськими стандартами дипломований фахівець відразу займає робоче місце і виконує свої посадові обов'язки. Саме наявність диплома про вищу освіту гарантує високий рівень професійної підготовки.

Концепція конкурентоспроможності розглядає здатність фірм і галузей завоювати й зміцнювати позиції на ринках. Конкурентоспроможність як стійке підвищення продуктивності, що приводить до поліпшення умов життя кожної людини, визначається рівнем продуктивності економіки країни: вартістю товарів і послуг на одиницю людських ресурсів, капіталом і природними ресурсами країни. Країна повинна бути конкурентна на світовому ринку, як показує досвід розвинених країн, необхідно мати компанії, організації різного рівня економічної системи з високою продуктивністю. Для вузів з високим інтелектуальним потенціалом реалізація такої взаємодії стала можливою тільки через посилення науково-дослідної й науково-прикладної діяльності в інтересах промисловості. Звідси реально склалися умови формування дослідницьких університетів і інноваційних корпоративно-кластерних структур.

При цьому ВНЗ на основі своїх колишніх досягнень в області своєї професійної діяльності посилює об'єми й спрямованість наукових праць, роблячи науку, що не тільки доповнює частиною освітньої діяльності, а стає рівноправним учасником у сфері роботи ВНЗу. Критерієм цього стає співвідношення коштів в університеті на освітній процес і наукові дослідження. Наближення об'ємів наукових

досліджень до об'ємів освітньої діяльності є ступенем наближення звичайного вузу до інноваційного університету.

Представлена «Програма економічних реформ України на 2010-2014 рр.» від 2 червня 2010 р. [9] з однієї сторони говорить про (стор. 3) «**Збереження й розвиток людського й соціального капіталу** шляхом підвищення ефективності й стабільності соціального захисту, **поліпшення якості й доступності освіти й медичного обслуговування**», а з іншої на стор.32 «збільшення показника кількості студентів денної форми навчання на одного викладача до 18 (нині – близько 13)». Тільки до кінця 2012 р. планується розробити «Програму поліпшення якості природно-математичної освіти», а до кінця 2014 р. – «запровадження Національної рамки кваліфікацій» і «створення нових державних стандартів початкової, базової й повної середньої освіти; запровадження стандартів, що ґрунтуються на компетенціях у професійно-технічній освіті». Чітко говориться про «невідповідність якості освіти сучасним вимогам. Україна не представлена в жодному з основних міжнародних рейтингів найкращих університетів. Близько 20% роботодавців указують на невідповідність кваліфікації працівників займаних посад. Україна замикає першу сотню країн за використанням у навчальному процесі інформаційно-комунікаційних технологій». На стор. 29 показано, що «Рівень забезпеченості загальноосвітніх шкіл сучасними засобами навчання (кабінети біології, фізики, хімії) складає 29,3% від потреби. Схожа ситуація у ПТУ й у ВНЗ. Основні статті видатків бюджету спрямовані не на підвищення якості освіти, а на виплати зарплати й комунальні платежі (понад 70% усього фінансування)». Причинами вказаних вище проблем є: **«відсутність єдиної системи управління якістю освіти та її моніторингу; відсутність державних норм визначення вартості освітніх послуг у ВНЗ і ПТУ; неефективність норм бюджетного фінансування дошкільних, загальноосвітніх і позашкільних закладів»**, вказані і інші причини.

Але в пропозиціях про необхідність «Підвищення якості й конкурентоспроможності освіти» **стверджується відсутність планів і етапів створення нових державних стандартів початкової, базової й повної середньої освіти; запровадження стандартів, що ґрунтуються на компетенціях у професійно-технічній освіті; говориться про необхідність розроблення національної системи оцінювання якості освіти; створення незалежних кваліфікаційних центрів, у т.ч. для підтвердження кваліфікації в європейській системі стандартів; стимулювання створення незалежних національних рейтингів шкіл, ПТУ, ВНЗ; про широке запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальних закладах; про узгодження кваліфікаційних характеристик, стандартів і навчальних програм з освітньо-кваліфікаційними вимогами робочих місць; про необхідність мотивації роботодавців до участі в підготовці навчальних програм, узгодження з ними освітніх і професійних стандартів; планується переорієнтація навчальних планів на збільшення частини практичного компонента; передбачається масштабне запровадження програм стажування на виробництві (кластери Портера); сповіщається про розподіл у ВНЗ навчальних програм академічного й практичного профілю, розвиток професійно-орієнтованої вищої освіти. Підвищення ефективності фінансування освіти вимагає розроблення і переходу до єдиного стандарту вартості навчання одного учня/студента; переходу у фінансуванні навчальних закладів від принципу утримання закладів до принципу формування їх бюджетів, виходячи з кількості учнів та стандарту вартості навчання одного учня/студента.**

Ці короткі цитати з «Програми економічних реформ України на 2010-2014 рр.» вимагають згадати вартість навчання одного студента у провідних університетах світу. Затрати на одного студента на рік у 2005-2006 н.р. в доларах США у Стенфордському (60623), Гарвардському (36291) університетах, у Массачусетському технологічному інституті (32825) при оплаті за навчання майже в два рази менше. При цьому освіта в США і Європі – це вигідний бізнес.

8. Все таки – що таке компетентність? Вимірювання компетентності спеціаліста (зокрема, з вищою освітою, наприклад, вчителя фізики) вимагає чіткого розуміння і знання того, скільки елементів знань, умінь, навичок і компетентності має після закінчення вищого навчального закладу (ВНЗ) його випускник. Адже існує проблема в питаннях фахової підготовки вчителя фізики в рамках компетентнісного підходу, що пов'язана з необхідністю вдосконалення змісту, форм і методів навчання. Компетентність як педагогічна категорія являє собою неоднозначне поняття [3, 5]. Монографія Заболотного В.Ф. [5] дає широкий аналіз понять «компетентність» і «компетенція». Одне з визначень «Компетенція – готовність суб'єкта ефективно застосувати внутрішні й зовнішні ресурси для постановки й досягнення мети». Компетентності ж стосуються засвоєних способів діяльності, отриманих через прожиття ситуацій, рефлексію досвіду, які дозволяють досягати дійсного успіху в творчому житті. Ці визначення корелюють з указаним вище європейським підходом.

Висновки. Слід враховувати бажання самого абітурієнта навчатися вибраній спеціальності. До цього часу немає науково обґрунтованих шкільних програм з визначенням, скільки одиниць знань і за який час повинен засвоїти їх учень, щоб отримати найвищу і найнижчу позитивні оцінки. Вищі навчальні заклади України мають затверджені програми курсів, зміст яких науково не узгоджений з часом на вивчення того чи іншого курсу (наприклад, курс загальної фізики). Перероблення змісту і програм з 2010 р. дозволяє науково підійти до цієї важливої проблеми. Компетентність вчителя фізики залежить від навичок його працювати на сучасній фізичній матеріальній базі з метою підготовки компетентного випускника школи. До цього часу відсутня реалізація зв'язку згідно з кластером М. Портера освіта-наука-бізнес. Між вищою освітою й реальним життям необхідно сформувати певну інформаційну систему, яка буде забезпечувати трансляцію професійно значимого знання в систему освіти. Сучасна вища професійна освіта орієнтується не тільки на традиційні цінності науки, але й цінності інтегрального синтезу різних галузей знань, цінності інноваційні як перспективні в одержанні і розвитку нових знань. До компетентного учителя фізики ще велика дорога в часі і просторі.

Список використаних джерел:

1. Офіційний звіт про проведення зовнішнього незалежного оцінювання знань випускників загальноосвітніх навчальних закладів України в 2009 р. Український центр оцінювання якості освіти. Міністерство освіти і науки України. – К., 2009. – 321 с.
2. Пасічник Ю.А. Проблеми компетентнісного підходу при викладанні курсу фізики у середніх і вищих навчальних закладах. // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. – Вип. 46(2). – Серія: педагогічні науки. – Чернігів, 2007. – С.66-70.
3. Мендерецький В.В. Навчальний експеримент в системі підготовки вчителя фізики. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, 2006. – 256 с.
4. Мендерецький В.В. Методична система експериментальної підготовки майбутніх учителів фізики: Автореф. дис. ... доктора пед. наук. – К., 2007.
5. Пасічник Ю.А., Шишкін Г.О. Проблеми викладання фізики в університетах і Болонський процес. Безперервна фізико-математична освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Бердянськ: БДПУ, 2009. – 136 с.
6. Заболотний В.Ф. Формування методичної компетентності учителя фізики засобами мультимедіа. – Вінниця: Едельвейс і К., 2009. – 456 с.
7. Студентська молодь України: сучасний вимір // Щорічна державна доповідь президентові України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2008 року) / Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, державний інститут розвитку сім'ї та молоді. – К., 2009. – 169 с.
8. Україна у світовій освіті. Погляд ЮНЕСКО. 24.03.10. – <http://usw.com.ua/profile/Novinatizhnyya>.

9. Доповідь Міністра МОН Дмитра Табачника на підсумковій колегії. 22.04.2010 р., м. Харків.
10. Програма економічних реформ України на 2010-2014 рр. / Комітет з економічних реформ при Президентові України. – 2 червня 2010 р.

In paper problems of competence of average and higher schools of Ukraine are discussed.

Key words: Vocational education, the teacher of physics, competence.

Отримано: 27.09.2010

УДК 372.853.53

Н. В. Подопрігора

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛЮЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИКИ

Розглядається процес формування професійної педагогічної компетентності вчителя фізики, а також формування експериментальних умінь і навичок в учнів в аспекті планування і організації виконання системи експериментальних завдань з фізики у профільній школі.

Ключові слова: компетентність, експериментальне завдання, навчальний експеримент, профільна школа.

Постановка проблеми. Державна національна програма «Освіта» передбачає створення умов для формування освіченої, творчої особистості, реалізації та самореалізації її природних задатків і можливостей в освітньому процесі. У зв'язку з цим особлива увага приділяється підготовці нової генерації педагогічних кадрів, підвищенню їхнього професійного та загальнокультурного рівнів. Одним з напрямків модернізації освіти є використання компетентнісного підходу.

Аналіз актуальних досліджень. Компетентність є кваліфікаційною характеристикою індивіда в момент його включення в діяльність і передбачає здатність до здійснення певних функцій. Показником рівня кваліфікації сучасного фахівця має бути саме його професійна компетентність. З позиції підготовки вчителя, орієнтованого на компетентнісний підхід, важливе значення має аналіз різних компонентів його професійної діяльності. Проектувальний компонент діяльності вчителя фізики припускає знання й уміння по використанню в своїй діяльності моделей елементів планування, структурування і організації виконання експериментальних завдань. Таким чином формування моделюючої компетентності є однією з передумов експериментальної підготовки вчителя фізики.

Вагомими є такі елементи моделювання як моделювання навчального процесу – переключення з плануванням, його можна визначити як детальний опис змісту курсу, зокрема й практичних і експериментальних завдань на різних етапах фізичної освіти. Фізико-технічне моделювання передбачає створення матеріальних моделей фізичних явищ, процесів, експериментальних завдань через відбір і виготовлення приладів та установок тощо.

Проблема формування моделюючої компетентності студента – майбутнього вчителя фізики розглядається у поєднанні з розвитком мотивації його майбутньої професійної діяльності його професійних якостей, творчої активності. Зокрема це особливо стосується формування кваліфікаційних якостей до навчального експериментування. Особливої уваги стосується вміння планувати і забезпечувати умови послідовного і цілеспрямованого формування умінь і навичок в учнів через виконання системи експериментальних завдань.

Так нами вже відмічались проблеми як організаційного плану, так і змістовного щодо експериментальних завдань, які негативно впливають на якість експериментального вивчення курсу. Таке властиве переважно лабораторним роботам, зміст яких включає завдання, які не визначають основної мети роботи. Вони пов'язані з виконаннями ряду таких завдань: визначення величин, які не забезпечені матеріально засобами прямих вимірювань; ознайомлення із засобами і опанування методами виконання ряду маніпуляцій до елементів допоміжних завдань; непродуктивними витратами навчального часу в процесі складання допуску до виконання робіт щодо виявлення відповідних знань, умінь і навичок, часто ідентичних за змістом і характерних для робіт з одного і навіть різних розділів курсу загальної фізики. Разом з тим названі елементи змісту не можуть бути вилученими. Відповідно існує потреба відшукування

інших методичних підходів до їх вирішення. Такими підходами є ширше впровадження виконання експериментальних задач, результати яких знайдуть місце в теоретичних основах до завдань робіт лабораторних практикумів.

Мета статті. Показати, що використання сучасної мікроелектронної бази до створення навчальних засобів дозволяє здійснити забезпечення «можливостей змінювати умови проведення досліду, демонструючи вплив параметрів, якими варіюють, на результати досліду» [2, с.15]. Це особливо важливе і у плані перенесення методів і форм виконання окремих маніпуляцій, операцій, форм і методів експериментування до експериментальних задач, поставлених в процесі вивчення електродинаміки і перенесених до вивчення інших розділів курсу фізики.

Виклад основного матеріалу. Характерним прикладом слугують пропозиції до структури і послідовності підготовки і виконання завдань щодо експериментального визначення фундаментальних фізичних сталих, кількісне значення визначення яких мають бути одержаними, чи визначеними з потрібною точністю. Цьому сприяють сучасні тенденції виготовлення комплектів [3, с.337-339], до яких входять базові прилади і ряд модулів, як це реалізовано в розробках М.Г.Цілінко [7] і Н.В.Федішової [5]. Роль сформованих умінь до використання сучасних засобів в навчальному експериментуванні і перенесення їх до змісту експериментальних завдань інших розділів за для забезпечення якості і ефективності виконання, а отже і реалізації принципу науковості, показано на прикладах експериментального визначення сталих Планка і Стефана-Больцмана.

Компетентнісний підхід до виконання завдань роботи практикуму «Визначення сталої Планка» у варіанті, запропонованому в публікації [4], передбачає постановку таких експериментальних задач: вимірювання електричних величин аналоговими і цифровими приладами, порівняння якості таких вимірювань; визначення довжини світлової хвилі, випромінюваної різними світлодіодами з допомогою дифракційної решітки; зняття вольт-амперної характеристики світлодіода. Відповідно теоретичні основи до роботи практикуму мають враховувати наявність здобутих раніше знань, а хід роботи – сформованих умінь виконувати окремі завдання, а також, використовувати одержані результати виконання експериментальних задач. В цілому названі складові інструкції до роботи можна викласти в такому варіанті:

Короткі теоретичні відомості

В ряді напівпровідників (CaAs, CaP, InSh, SiC, ZnS) процес рекомбінації супроводжується випромінюванням квантів енергії $h\nu$. На основі рекомбінації випромінювання працюють світлодіоди, де відбувається електролюмінесценція – безпосереднє перетворення енергії електричного струму в світлову енергію, тобто енергія джерела електричного струму, що витрачається на подолання потенціального бар'єру eU_K для кожного носія електричного струму, перетворюється в світлову енергію, тобто

$$eU_K = h\nu,$$